

Posudek vedoucí diplomové práce

Anežka Mejzrová, Sametová revoluce na malém městě. Revoluční dění roku 1989 v Kolíně v mikrohistorické perspektivě, Praha 2020, FHS UK, 144 stran

Diplomová práce Anežky Mejzrové se na příkladu Kolína zabývá společenskými proměnami v Československu v letech 1989–1990. Autorka se hlásí k metodice orální historie, kombinuje výpovědi čtyř kolínských narátorů, kteří zaujímali v revolučním dění různé pozice, s místním tiskem a městskou kronikou. Pro kontextové kapitoly používá především sekundární literaturu (občas vyloženě přehledovou, např. syntézu Pánek-Tůma) a dále ústřední tisk a také záznamy některých audiovizuálních pořadů. Hlavní část práce je vystavěna tak, že sleduje chronologicky „celostátní“ dění v Praze a do něj vsazuje paralelní popisy, jak se situace vyvíjela v Kolíně.

Na práci je zapotřebí ocenit, že si vybírá dosud nezpracovanou lokalitu v těsné blízkosti Prahy, která se profilovala jako výrazně dělnická, a tudíž by bylo možné předpokládat, že i prorežimní. To otevírá poměrně široké spektrum variant, jak místní obyvatelé mohli na události v Praze reagovat. Dalším pozitivem práce je, že Mejzrová nesleduje vývoj v Kolíně jen během revolučního dění a těsně po něm, ale svůj výklad protahuje až do transformačního období. Věnuje se tak problémům jako privatizace, počátky soukromého podnikání, symbolické přeznačování veřejného prostoru či počátky komunální politiky (byť je škoda, že v této souvislosti využívá subjektivních výpovědí narátorů o poznání méně než v předchozí fázi). Zajímavá je rovněž obrazová příloha vztahující se k tomuto období.

Práce má bohužel také řadu slabin, což může souviset s tím, že patrně vznikala pod časovým tlakem. Kontextové kapitoly nejsou zcela přesvědčivé, obzvláště výklad o normalizaci vyznívá zkratkovitě. Za hlavní slabinu pak považuji, jak diplomantka nakládá se svým hlavním konceptuálním rámcem, totiž mikrohistorií. Nejde ani tak o to, že by nebyla seznámena s teoretičtější diskusí posledních desetiletí, s pojmem mikrohistorie však pracuje konfuzně a podstatně méně reflektovaně, než si tato dynamická metodologie zaslouží. Výklad v části 3. 1. ukazuje, že autorka chápe mikrohistorii buď poměrně vágně, nebo všeobjímajícím způsobem (srov. např. na s. 22: „Díky své variabilitě – jako historiografické

disciplíny, přístupu a metody, nástroje bádání i perspektivy zároveň – dokáže pojmut široké spektrum badatelských problémů.“). Fakticky je mikrohistorie v jejím pojetí spíše zmenšením měřítka a zaměřením na individuální lokalitu a individuální příběhy aktérů v jejím rámci (srov. s. 11 „Každá kapitola, každý jednotlivý příběh, je tedy mikrohistorií jednotlivců v každodenním životě, který se odehrával během těchto významných historických událostí“). V úvodní metodologické kapitole se píše, že podstatou mikroperspektivy je ukázat, „jak se v Kolíně odrážela a projevovala makroperspektiva“ (s. 17), v závěru se zase dozvíme, že záměrem práce bylo ukázat, jak se „velké“ dějiny a historické události Sametové revoluce a procesu transformace promítaly a odrážely na regionální úrovni“. Jedním z obecně sdílených východisek mikrohistorie však je, že dějiny jsou i v malém měřítku vesnice či města aktérsky utvářeny a „neodrážejí“ se sem pouze z mocenských center. Pojetí Mejzrové tak nenaplnuje možnosti, které by otevíral třeba přístup G. Leviho a jeho teoretické reflexe mikrohistorie. Pro potřeby obhajoby by tedy bylo dobré se právě nad tímto potenciálem zamyslet a zkusit aplikovat na případ dění v Kolíně na přelomu 80. a 90. let. Při obhajobě by bylo vhodné rovněž rozvinout interpretaci různých pozic narátorů, ale i lokálních písemných zdrojů, které samy o sobě poukazují na nejednoznačnost revolučního a transformačního dění v Kolíně v letech 1989–1990.

Diplomantka městské kroniky – podobně jako výpovědi narátorů – vlastně nepodrobuje kritice, nýbrž je bere za zdroj víceméně objektivních informací o vývoji města před listopadem 1989 a po něm. Jako by ani nebyly psány nebo vyřčeny z určité perspektivy. Přitom na kronikářských zápisech je zjevné, že roční záznam byl do kroniky pořízen až s odstupem, a mohl tak obsahovat kritické hodnocení společenské nehybnosti před listopadem 1989. (Nejde tedy zdaleka jen o to, že s odstupem „autor věděl, co se stalo“, jak se píše na s. 41.) Z kolínské perspektivy by bylo daleko zajímavější zjistit, jaké okolnosti stály za změnou kronikářských zápisů, resp. kdo kroniku od roku 1990 psal. Také s výpověďmi narátorů se pracuje, aniž by jednotlivé postoje či hodnocení byly ve výkladu vztaženy k jejich dobovému i dnešnímu společenské postavení.

Pokud jde o další prameny, autorka v pasáži o Kolínu nevyužívá archiválie v užším smyslu slova a odvolává se přitom na platnou zákonnou normu: „Jiné prameny, které by pojednávaly o dění v Kolíně v tomto období nebyly k dispozici. Archivní prameny, jako jsou zápisy z různých zasedání či schůzí, spadají pod zákon o archivní a spisové službě a jsou tedy nepřístupné“ (s. 24). Prameny z činnosti orgánů státní správy a organizací Národní fronty,

tedy i politických stran, před lednem 1990 přitom nepodléhají třicetileté ochranné lhůtě a přinejmenším některé (OV KSČ Kolín) přístupné či dokonce již zinventarizované podle všeho jsou.

Jazyková a stylistická úroveň textu není příliš vysoká, i když si osobně cením, jak diplomantka na této rovině v posledních verzích zapracovala. Jakkoliv to není na překážku srozumitelnosti, text je stále formulačně nepřesný a obsahuje řadu hovorových obrátů – sem patří Kolín jako „svazácké“ město (s. 37) či obraty typu „projednávalo se tam spoustu problémů“ (s. 85), „Historie není pouze o shrnutí“ (s. 22) či „První roky svobodného Československa ,byly o politice““ (s. 77) apod. Některé pojmy neodpovídají tomu, co mělo být patrně vyjádřeno – např. „korigovat“ místo náležitého „koordinovat“ („která by jich dokázala využít a korigovat složitější opoziční činnost“, s. 67-68). Spojením „K právnímu nabytí tohoto rozhodnutí došlo“ (s. 82) autorka nejspíš myslí nabytí platnosti.

Práce obsahuje celou řadu stylistických a gramatických prohrěšků (s. 11, 14, 17, 25, 26, 31, 34, 42, 49, 77, 102). Nejčastějšími jevy jsou vymknutí z předložkových vazeb, zcela chybné užití velkých a malých písmen u adjektiv, chyby ve skloňování číslovek, chybná interpunkce a významové rozdíly ve dvojicích slov s předponou s-, z- (např. sloves „spravovat“ a „zpravovat“ a jejich odvozenin).

Jen výběrově upozorníme na některé z mnoha věcných chyb:

s. 9 – poradce premiéra Adamce se jmenoval Oskar, nikoliv Otakar Krejčí

s. 35 – M. Štěpán byl tajemníkem pražského MV KSČ, nikoliv MNV KSČ (na s. 46 je to uvedeno správně)

s. 35 – tzv. svíčková demonstrace v Bratislavě neproběhla „na konci roku 1989“, ale 25. 3. 1988

s. 37 – všechny vysoké školy rozhodně nelze nazývat univerzitami („univerzitu měla i menší města jako jsou např. Příbram či Vyškov“)

s. 69 – článek 4 československé ústavy z roku 1960 nezakotvoval vedoucí postavení KSČ ve vládě, ale ve státě, resp. společnosti; Alois Indra nebyl předsedou Federální vlády, ale Federálního shromáždění

s. 96 – T. G. Masaryk se 14. září nenarodil, nýbrž zemřel

Diplomovou práci Anežky Mejzrové pokládám v mnoha ohledech za nedotaženou, i když je její téma zajímavé a nabízí řadu podnětů k diskuzi. Autorka však shromáždila a vyhodnotila cenné a dosud nevyužité orálně historické, ale i písemné zdroje a svůj záběr rozšířila i na začátky transformačního období. Práci tedy doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako **dobrou (3)**.

V Praze 13. srpna 2020

Lucie Storchová